

HOMENATGE A CARLES RIBA

(Conclusió)

per JORDI ARBONES

Després, quan la tragèdia col·lectiva va destruir tantes de valors a la seva pàtria, també va saber quin era el seu deure i quina havia d'ésser la seva posició. A l'exili va escriure les *Elegies de Bierville* i aqueixes *Elegies* "figuraran" —com diu Marià Manent— "entre la més alta i més noble poesia "política" que s'hagi escrit darrerament a Europa". No solament se sent solidari amb el seu poble, sinó que àdhuc, en principi, li sembla ésser sol a suportar el dolor de la Pàtria. Diu:

com si tinguessin

tots els homes la pau i només jo fos errant...

I ens ha de deixar en aqueixes *Elegies* el testimoni individual de l'experiència tràgica de l'exili.

"Hi vaig entrar com a la mort —ens diu— com a la mort, tal com per la figura de l'exili justament jo aprenia a conèixer-la".

Per molt que el vollessin d'altres éssers humans, es trobava sol. Continua dient:

"En aparença, jo ho havia deixat tot, és a dir, béns i habituds, esdeveniments i activitats, i fins m'acompanyava dels éssers dels meus afectes elementals en una mena de possessió pura, sense vincles de vida".

Només d'una forma podia continuar vivint dintre aquella mort: acarant-se amb ell mateix. Tots els vincles eren trencats entre el món exterior i la seva ànima. Per això tornà a la seva anima, però hi torna amb el seu cos que "essencialment constituït amb ella en persona humana i amb ella participant de totes les dignitats, amb ella es volia alliberar i salvar".

I si bé no va poder trobar en la natura el refugi que cercava, estimulava en el seu ésser carnal un impuls primer, anterior a tota consciència i a tota consciència pel qual se sentia creat i existent.

"Per aquesta consciència del cos —ens diu— i la seva vivent ressonància, jo em recordava i em replenia en tants actes de joia, en tants perills d'aventura, en tants combats de dolor, en tantes servituds fosques y en tantes llibertats impensables, que no podia tèmper que tot plegat hagués de tornar a la indeterminació i al no-res".

D'aquesta lluita interior, d'aquest desig de superar la mort imposada per circumstàncies que li havien fet dir que "sí" a unes deter-

minades coses que considerava d'acord amb la seva condició i dit que "no" a unes altres que jutjava contràries a ella, sorgeix l'esperança que es concreta en les *Elegies*.

"Súnnion! T'evocaré de lluny amb un crit d'alegria.

"Un poema no s'explica —ens diu—, les seves paraules no són canviabls per unes altres, el seu cant no pot ésser dut més ençà de les nocions i de les imatges que comporta perquè justament la seva comesa és dur el lector més enllà d'elles, pel camí d'una veu insubstituïble".

Després d'aquestes paraules de l'autor, ¿qué més puc dir o què més es pot dir sobre les *Elegies*? Riba ens atorga encara:

"Davant d'un poema, ni un crític ni l'autor mateix no sabrien sinó, des de fora, comparar els resultats presents amb els que en el curs del treball de composició han estat possibles; o, matèria més interessant, esborrar i valorar els accidents de vida exterior i profunda que precediren la concepció, que potser la determinaren".

Després d'això, només ens resta rellegir les *Elegies*. Però voldria destacar les paraules amb les quals clou el prefaci a la segona edició, publicada a l'exili "per a un públic de catalans que viuen a l'exili o en expatriació". Diu: "Per un com ells foren escrites un dia; puguí algun d'ells estimar-s'hi, com s'hi estimà ell mateix".

D'aquesta forma podem veure com sempre va lluitar per tal de fer una poesia digna, tot fugint de la facilitat i l'ensucrament encara que aqueixa actitud el portés a romandre anònim per a un ampli sector del seu poble, i com, en tot moment, va vibrar d'acord a les exigències que les circumstàncies li imposaven, sense doblegar-se, però, per causa d'allò que pugués anar en contra de les seves més íntimes conviccions.

En tornar de l'exili, privat d'exercir les càtedres que tenia el seu càrrec abans de la nostra guerra, va saber acceptar els més amargs sacrificis i els més difícils renunciaments abans que prostituir-se i renegar de la pròpia essència.

És molt possible que la seva actuació a partir d'aqueix moment, i la dignitat de la

posició que va adoptar, hagin estat els motius que van convertir Carles Riba en la figura més representativa de tot el sentiment i l'encarnació del dolor del nostre poble. Aqueixa tasca del silenci, executada quotidianament, mantenint el diàleg secret amb les noves promocions, haurà d'ésser la saba que assoni tota una nova era.

L'evidència d'això es desprèn de la vibració que la seva mort ha provocat a casa nostra i ho testimonien els homenatges pòstums que hom li ha retut.

Precisament m'ha cridat l'atenció un article de M. Manent en el qual destaca un fet que, per la seva transcendència, he cregut convenient comentar ací, ja que, ultra la significació del fet en sí, ens presenta una faceta de la personalitat de Carles Riba que corrobora, en certa manera, allò que he procurat destacar en la present allocució: la seva preocupació pels problemes col·lectius.

M. Manent interpreta la participació de C. Riba en el 1er. Congrés de Poesia, celebrat a Segovia l'any 1952, i, procurant remarcar la transcendència política d'aqueix acte, posa de relleu el sentiment que va despertar en els intel·lectuals castellans la personalitat del Mestre.

Diu: "En aquests darrers anys la seva circumstància portà Riba a un tipus d'acció que, cultural en les seves motivacions explícites i en el seu visible desplegament, era, en el fons una acció política". "Quan, invitat per eminents escriptors de llengua castellana —segueix dient—, Riba portà a Segovia el missatge de Catalunya, i hi parlà de Joan Maragall, d'Unamuno, dels problemes tècnics i polítics que es plantegen a les llengües en el món d'avui, era el primer contacte, el primer diàleg després de la guerra. Anys després s'ha sabut la intenció profunda —i noble— que animava els organitzadors d'aquella assemblea".

Electivament, Riba va creure en la importància del diàleg (i això em recorda una frase d'Albert Camus en una circumstància que, si bé diferent en la motivació, serva una similitud en el fons: "El programa per al futur —diu Camus— és la ciutat del diàleg, o la condemna a mort, solemne i significativa, dels testimonis del diàleg). Riba, doncs, va creure en el diàleg i va tenir prou autoritat, en aquell moment, per a poder ficar-se a la gola del llop i mostrar-li quina era la glàndula que tenia infectada, prescindint dels judicis que tal acte podia suscitar en els propis conacionals.

Mentre que en altres cercles, i gaudint d'una impunitat gairebé absoluta, algunes de les nostres consciències anèmiques es preguntaven (i encara s'ho pregunten avui) quina era l'actitud i l'acció a adoptar, Carles Riba, al davant d'un grup de consciències fermes, anava a Segovia a denunciar el crim que es cometia contra tota una cultura i a procurar de trebar-hi una solució.

Confiteria **LA RAMBLA** SALAS y Cía.

LA CASA DELS CATALANS

Gran assortit de PANALLETES

Tortells - Biscuits de la Reina - Palos de Jacob
Brassos de Gitano

— SERVEI DE LUNCH —

SARMIENTO 861

T. E. 35-0195

Catalunya, 81 (setembre 1960), p. 2-3.

Més endavant, M. Manent assenyala que si bé els resultats del diàleg no foren els que havien somniat llurs organitzadors, "determinaren, i precisament per haver estat decebudes aquelles esperances, una evolució ben definida en certs intel·lectuals castellans que fins aleshores havien considerat la circumstància d'una determinada manera i precipitaren l'evolució ja iniciada en d'altres. La presència, la intervenció, cordial i ardidament sincera de Carles Riba, pesà molt en aquell tomb de les coses".

I, encara, amb una precisió justa a escollir els mots, ens fa un magnífic retrat espiritual del Mestre, ensems que ens dóna una visió dels resultats aconseguits en aquella ocasió i posa de relleu com és impossible que tals sentiments i noblesa "no fuctifiquin algun dia, tard o d'hora, en l'esfera on les activitats culturals troben llur indispensable garantia, és a dir, en les estructures polítiques". Diu M. Manent: "Amb el prestigi de la seva paraula càlida, hàbil, penetrant; amb la irradiació de la seva vitalitat encomanodissa, amb la força d'una lluminosa humilitat i receptivitat que, a moments, donava al poeta com un alegre deix infantívol, el nostre amic recollí —fins dels qui menys inclinats se sentien a les veritats per ell tan lleument encarnades— admiracions, adhesions, amistats. Enllà dels anys s'han fet més entranyables i intenses, fins a cristal·litzar en aquell memorable volum d'homenatge que li oferien més de cent escriptors de llengua castellana: en l'obra poètica del nostre absent volien, també, honorar una llengua, una cultura i un poble. Ran de la mort de Carles Riba, un dels més eminents ha escrit a Clementina Arderiu: "Una de les coses que més agraïm al poeta és que ens hagi ensenyat a estimar Catalunya".

Ara, i com a colofó, vull fer referència a una lliçó que dictà C. Riba el juny de l'any passat, al Palau de Llió, amb motiu de

clausurar-se el curs de les activitats artístiques i culturals de Ballets de Catalunya, entre les quals figuren uns cursos de llengua catalana a càrrec de Lluís Jordà. Tres setmanes més tard el Mestre ens deixava per sempre i d'aquesta forma aquella esdevingué la "seva darrera lliçó".

El tema de la lliçó fou: "Consideracions sobre el present i el futur de la nostra llengua", tanmateix no gaire encoratjadors, si havem esguard a les conclusions, més aviat pessimistes, a que pervingué l'il·lustre disertant.

Després d'un estudi biològic de la llengua i de les seves funcions, i d'afirmar que "s'equivoquen els qui creuen que el problema del bilingüisme es resol únicament mitjançant la unitat, que "una llengua viu de la conjugació de tots els elements que la parlen" i que "la vida quotidiana no és poesia", però que "no hi ha poesia sense vida quotidiana", el Mestre Riba vingué a dir que "en un país bilingüe com és ara Catalunya, ambdues llengües es contaminen mútuament. Si les forces fossin iguals, si ambdues llengües dominaven en els mateixos terrenys, es formaria una nova llengua. Existeix ja a Catalunya un dialecte castellà".

Riba digué, encara, que "hi ha qui creu massa que una llengua no pot morir; pensant en la poesia, es corre el risc de confiar excessivament en la immortalitat de la llengua; perquè una llengua no se salva a mitges, sinó com a instrument total de cultura; altrament acaba reduïda a una simple curiositat museística o folklòrica".

Voldria remarcar la importància d'aqueixes asseveracions, ja que, entre la nostra gent, els esperits conformistes (cada dia més nombrosos) consideren que mentre puguem publicar algun llibret de poesies no ens podem queixar.

I parlant de la posició de l'escriptor davant

el problema del bilingüisme, concloué: "L'escriptor s'ha de decidir per una llengua o altra, i això depèn de vegades de la moda". "L'escriptor que ha escollit l'ALTRA llengua hi haurà d'escriure traduint els pensaments que té en la llengua pròpia. En el cas nostre, l'escriptor que roman fidel a la seva llengua ha d'estar disposat a quedar-se sense públic. Per a les llengües d'àrea petita, la solució és d'organitzar l'expansió de les obres que hi són produïdes".

Ell no va dubtar mai a elegir la llengua en la qual hauria d'expressar-se, i com a conseqüència va haver d'enfonsar-se en el silenci quan no va poder utilitzar-la lliurement, mai però no la va trair (i això cal tenir-ho molt present sobretot avui quan molts dels escriptors que, per conveniència o cobardia, i no per seguir la moda, van escollir l'ALTRA, de llengua, i ara tornen a utilitzar el català). Ell amb la seva fidelitat, amb la dedicació quotidiana al conreu de la llengua "d'àrea petita", va assegurar-ne la continuïtat; amb la investigació incansable va afincar-ne els fonaments; la seva poesia ha obert nous camins per a les noves generacions de poetes; els seus assaigs sobre el que ha d'ésser la crítica han marcat una nova orientació en aquest terreny; les seves traduccions directes dels clàssics grecs i llatins són consultades pels investigadors en les principals universitats arreu del món.

Els joves deurem a Carles Riba, per damunt de tot, l'exemple que ens va donar amb la seva actitud; i els catalans tots l'haver elevat la nostra poesia a un pla universal i l'haver equiparat la nostra llengua als principals idiomes moderns.

I vull cloure sumant a l'homenatge d'avui la meua admiració per Carles Riba com a poeta, el meu agraïment com a Mestre i el meu respecte com a home.

